

Az UNESCO Világemlékezet lista magyarországi elemei

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization
Egyesült Nemzetek
Nevelésügyi, Tudományos és
Kulturális Szervezete

**Hungarian
National Commission
for UNESCO**

**Az UNESCO Magyar
Nemzeti Bizottsága**

© Az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottsága, 2016.
www.unesco.hu

Szerkesztette

Monok István, Gyarmati Vera, Hajdu-Kriston Krisztina

Grafikai tervezés, tördelés, nyomdai kivitelezés

Duna-Mix Kft.

A kiadvány szerzői

Ásványi Szabolcs,
Danku György,
Horányi Károly,
Kelecsényi Ágnes,
Késmárky István,
Mázi Béla,
Prékopa András,
Rácz György,
Réthelyi Miklós,
Szabó Zoltán,
Varga Benedek,
Zsupán Edina

ISBN: 978-963-7364-04-4

Tartalomjegyzék

Előszó	A Világemlékezet Program (Réthelyi Miklós).....	5
---------------	---	----------

2001	Tihanyi Kálmán 1926. március 20-án benyújtott Radioskop című szabaddalmi kérelme (Ásványi Szabolcs és Rácz György).....	7
-------------	--	----------

2005	A Corvina Könyvtár (Zsupán Edina).....	13
-------------	---	-----------

2007	A <i>Tabula Hungariae ad quatuor latera...</i> avagy a Lázár-térkép (Danku György).....	19
-------------	--	-----------

2009	Bolyai János Appendixének példánya a Magyar Tudományos Akadémia Kézirattárában (Prékopa András, Horányi Károly, Mázi Béla).....	23
-------------	--	-----------

2009	Kőrösi Csoma Sándor archívuma a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár Keleti Gyűjteményében (Kelecsényi Ágnes).....	29
-------------	--	-----------

2013	Semmelweis Ignác gyermekágyi lázzal kapcsolatos felfedezése és annak 1847 és 1861 között keletkezett primer dokumentumai (Varga Benedek).....	35
-------------	--	-----------

2015	Eötvös Loránd életműve két kiemelkedő eredményével kapcsolatos három dokumentum (Szabó Zoltán – Késmárky István).....	39
-------------	--	-----------

Nemzetközi kitekintés	- Szemelvények a Világemlékezet listára felvett tételekről (Réthelyi Miklós).....	45
------------------------------	---	-----------

Appendix,
Scientiam Spatii
absolute veram exhibens
a veritate aut falsitate Axio-
tis XI. Euclidei (a priori ha-
unquam decidenda) independen-
tem; adjecta ad casum falsitatis
quadratura circuli geomet-

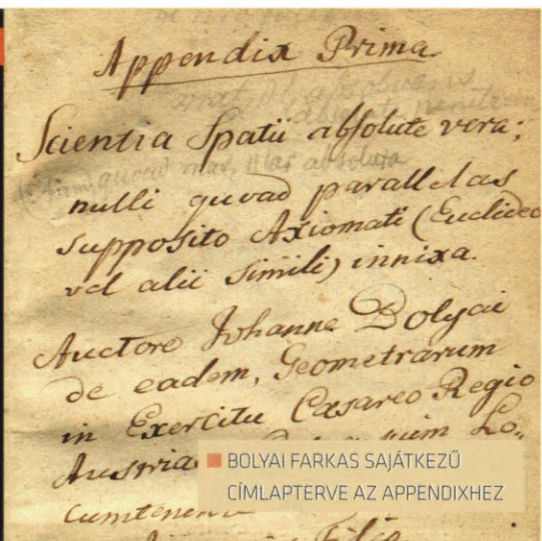
Auctore
Iohanne Bolyai de Eadem
Geometrarum in Exercitu
Caesareo Regio Austriacae
Castrensi Capitano.

Bolyai János Appendixének

példánya a Magyar Tudományos Akadémia Kézirattárában

Dokumentum mai lelőhelye: Bolyai A.3.

Bolyai János (1802–1860), a magyar tudomány legnagyobb alakja, sokan azt tartják, ő a geometria Kopernikusza. Az 1831-ben megjelent huszonhat oldalas, röviden **Appendix** címmel emlegetett művében (mely atyja, Bolyai Farkas kétkötetes monumentális összefoglaló munkája, a Tentamen első kötete appendixeként jelent meg) korszakalkotó eredményt ért el, létrehozta az úgynevezett nem-euklideszi geometriát.

Bolyai megtörte az euklideszi geometria egyeduralmát, felszabadította az utat az emberi gondolkodás előtt a tér másként való felfogása számára. Egyben utat nyitott a huszadik század fizikai elméletei előtt, melyek világképünket gyökeresen megváltoztatták.

Bolyai a matematikatörténet egészét jelentős mértékben alakította az axiomatikus gondolkodás terén elért eredményei révén. Elmondhatjuk, hogy a modern matematika tizenkilencedik és huszadik században bekövetkezett fejlődése nagymértékben köszönhető Bolyai János munkásságának. Művének jelentőségét azonban csak halála után ismerték el, akkor sem ellenállás nélkül. Életében nem értették meg zseniális gondolatait, melyek már huszonegy éves korában megérelmődtek benne. Ezeket az ifjúság bátor forradalmiságával kifejtette, közreadta, nem félve a kortárs tudományos kánont őrzők véleményétől.

Ebben persze nagyfokú naivitás is volt, mert azt hitte, hogy a nagy felfedezéseknek, köztük az övének, általában zöld út adatik az elismeréshez és a felfedezőknek a személyes dicsőséghez. Aki viszont megértette Bolyai gondolatait, nevezetesen Carl Friedrich Gauss (1777–1855), a „matematikusok fejedelme”, méltatlanul viselkedett Bolyai Jánossal szemben, amikor 1832-ben az Appendixről véleményt nyilvánított. Azt írta Bolyai Farkasnak, hogy János művét nem dicsérheti, mert ez azt jelentené, hogy saját magát dicséri. Ugyanis az abban foglalt eredmények, és az út, melyen járva ezek megszülettek, szinte szó szerint megegyezik harminc, harmincöt éves meditációjával. Gauss 1855-ben bekövetkezett halála után hagyatékát feldolgozták, és említett állításának írásos bizonyítékát nem találták. Gauss későbbi magatartása is kifogásolható. Amikor tudomást szerzett arról, hogy az orosz Lobacsjevskij (1792–1856) is felfedezte lényegében

